

MAREA NEGRĂ ÎN CONTEXTUL GEOSTRATEGIC ACTUAL

THE BLACK SEA IN THE CURRENT GEOSTRATEGIC CIRCUMSTANCES

*Gl (r) prof. univ. dr. Mihai ILIESCU**

Rezumat: Autorul încearcă, pe scurt, să aducă în atenția celor interesați problema complexă a geopoliticii continentale și regionale a Mării Negre prezentând și analizând dimensiunile continuumului spațio-temporal al arealului și impactul acestuia pe ansamblul geostrategic.

Tot la nivelul analizei sunt identificați factorii ce se concretizează în riscuri la adresa securității regiunii Mării Negre, cu extensie spre nivelul global de realizare a securității, dintre care tranzitul elementelor teroriste și ale crimei organizate către Europa Centrală și de Vest prin regiunea Mării Negre și fluxurile migratorii masive dinspre Asia și Africa spre Europa Centrală și de Vest.

În final, autorul ajunge la concluzia că natura confruntării pe ansamblul zonei Mării Negre rămâne, pe moment, în dimensiunea asimetrică, dar pe măsura consolidării în zonă a sistemelor strategice ale marilor actori internaționali, aceasta poate trece succesiv la o natură hibridă și ulterior, pe o acutizare ideologică, până la întrebuițarea la nivelul unui atac terorist local cu mijloace artisanale de distrugere în masa și ulterior cu intrarea în calcul a arsenalelor puterilor nucleare.

Cuvinte-cheie: areal strategic euro-atlantic; actori geopolitici; dimensiuni de securitate; tipologie hibrid; confruntauări psiho-informaționale.

Abstract: The author tries to draw the attention of the ones concerned to the complex issue of continental and regional geopolitical aspects of the Black Sea by performing an analysis of the ever-lasting space and temporal dimensions of the area and their impact on the geostrategic environment.

At the same level of analysis, the author identifies the factors generating risks to the security of the Black Sea region, with an impact on the global level of security, among which the transit of terrorist and organized crime elements towards Central and Western Europe through the Black Sea region and the massive flows of immigrants from Asia and Africa towards Central and Western Europe.

* Președintele Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza”, E-mail: ansmrrcentral@yahoo.com.

Finally, the author reaches the conclusion that the particular nature of confrontation in the Black Sea region is, at the moment, still asymmetrical, but following the consolidation in the area of the strategic systems of the important international actors, this may in turn become hybrid and, subsequently, ideologically acute, going up to the possibility of using local terrorist attacks, with improvised means of mass destructions and then by even taking in consideration the arsenal of nuclear powers.

Keywords: Euro-Atlantic strategic area, geopolitical actors, security dimensions, hybrid typology, psycho-information confrontations

În 1997 doi oameni de știință americani, hidrologul William Ryan și geologul Walter Pitman, descoperă lucrările hidrologilor și sedimentologilor români, bulgari și ruși, publicate în analele institutelor de cercetări marine de la Constanța, Varna și Sevastopol și emit o ipoteză, bazându-se pe legenda Potopului din Biblie la formarea Mării Negre.

Fară a ne pronunța asupra evenimentelor la zi și a veridicității ipotezei celor doi cercetători, încercăm să descifrăm importanța și semnificația Mării Negre în contextul geostrategic actual prin abordarea, în interdependența lor, a trei aspecte; dimensiunea economică, dimensiunea politică și dimensiunea de securitate a spațiului geografic adiacent bazinului Mării Negre.

Aceasta zona geografică poate fi abordată și înțelesă mai bine numai surprinzând dinamica modulării și demodulării celor trei dimensiuni în continuumul spatio-temporal al arealului și impactul acestuia pe ansamblul geostrategic.

Astfel privite lucrurile putem spune de la început ca Marea Neagră constituie veriga ce realizează legătura între arealul strategic euro-atlantic și cel ce cuprinde Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu și Asia Centrală, fiind un punct nodal pentru două fluxuri strategice majore, reprezentate de fluxul dintre producătorul de energie (Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu, Marea Caspică și Federația Rusă) și consumatorul de energie (comunitatea euro-atlantică), respectiv fluxul dintre producătorul de securitate (comunitatea euro-atlantică) și principalii consumatori de securitate din Orientul Mijlociu (Irak, Afganistan, Iran)¹.

Din punct de vedere istoric Marea Neagră reprezintă un leagan de civilizație, o zona stăpânită pe rând de imperii; elen, roman, bizantin, otoman și rus, o moștenire politică a lui Petru cel Mare pentru a avea ieșire la Marea Mediterana iar

¹ Olimpiu Manuel Glodarencu, *Note de curs Geopolitică și Geostrategie*, Editura, Bucureșt, 2014, p.12.

după Războiul Rece – cu noi mutații geopolitice, geoeconomice și geostrategice - moștenirea politica ramâne.

După încheierea perioadei confruntării globale bipolare, zona Mării Negre a reintrat în fluxul transformărilor geopolitice continentale și regionale. Treptat, s-a cristalizat concepția unei zone distincte care, deși extrem de diversificată, întrunește condițiile transformării sale într-o entitate cu multe interese comune în jocurile, uneori divergente, ale geopoliticii.²

La început, s-a instituționalizat ideea zonei economice comune a Mării Negre, formată din state limitrofe, la care au aderat și țări fără ieșire la mare, dar cu interese evidente în zonă. Au apărut, apoi, conceptele regiunii Mării Negre extinse, dialogului strategic asupra Mării Negre etc. Toate au fost generate de realitățile unei regiuni cu ridicat potențial în competițiile economică, politică și strategică în plină desfășurare, petrolul și extinderea spațiului euroatlantic oferind zonei Mării Negre oportunități sporite de stabilizare și de propagare a stabilității în zone geopolitice extrem de importante, precum Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

Dimensiunea economică a Mării Negre statistic poate fi sintetizată astfel: Resursele energetice = petrol și gaze, materii prime și resurse ale biosferei; Piață de desfacere = 350 milioane locuitori; Transporturi = coridor energetic pe axa Marea Caspică și Marea Neagră; Comerț = 5% din totalul comerțului mondial; Economii naționale emergente = oportunități investiționale.

Esenta acestei dimensiuni o constituie melanjul dintre resurse, industrializarea acestora și plasarea lor în circuitul comercial dintre trei continente.

În cadrul *dimensiunii politice* putem indentifica următorii actori; Federația Rusă care caută să-și mențină rolul de pivot în constrirea și menținerea „*arhitecturii Războiului Rece al țărmarilor*”; Ucraina ca un avanpost vestic are posibilitatea de a regulariza fluxul petrolier; Turcia ca lider regional reprezintă cel mai important pilon american la granița masei continentale și culturale rusești.

Rusia încearcă să refacă fostul bloc politico-militar și economic și luptă pe toate planurile pentru a redeveni un partener important al marilor puteri ale lumii. Evoluțiile din regiunea Mării Negre sunt indisolubil legate de schimbările intervenite, în ultimii ani, în mediul de securitate din Balcani, din Caucazul de Sud și din fostele state sovietice.

În condițiile în care Europa de Sud-Est evoluează pe traiectoria integrării în NATO și UE, Federația Rusă rămâne, pe mai departe, foarte activă din punct de vedere militar și politic în zona Mării Negre (anexarea Crimei, protestul vehement de aderare a Ucrainei și R. Moldova la UE) cultural și economic în Balcani.

² Benoni Andronic, Viorel Ordeanu, *Considerații privind sprijinul logistic în operația întrunită pe teritoriul Dobrogei*, Revista de Științe Militare, nr. 2/2014, București, p. 47.

Prezența Uniunii Europene în regiunea Mării Negre deschide calea spre noi perspective și posibilități. Aceasta presupune acțiuni consecvente și pe termen lung care să permită valorificarea pe deplin a acestor posibilități și care să aducă o mai mare stabilitate și prosperitate în regiune. O mai mare implicare a UE în cooperarea regională la Marea Neagră contribuie la atingerea acestui obiectiv, cu contribuția pivotală a Turciei.

Toate aceste transformări au dezvăluit apariția unei noi configurații de putere în Europa. Încă de acum doi ani, marginea de est a Uniunii este în mișcare. Drept rezultat, întreaga arhitectură europeană va fi remodelată. Probabil în primul rând cu acceptarea Turciei ca membru UE.

În cadrul *dimensiunii de securitate* principala vulnerabilitate a regiunii este constituită din diferențele dintre țările ce o compun. Este vorba aici nu numai despre varietatea culturală și politică, ce caracterizează regiunea Mării Negre ci, mai ales, despre stadiile diferite de dezvoltare în care se află țările din spațiul analizat.

Tot la nivelul analizei, identificăm următorii factori ce se concretizează în riscuri la adresa securității regiunii Mării Negre, cu extensie spre nivelul global de realizare a securității, dintre care două riscuri sunt continuu prezente este vorba despre; tranzitul elementelor teroriste și ale crimei organizate către Europa Centrală și de Vest prin regiunea Mării Negre și fluxurile migratorii masive dinspre Asia și Africa spre Europa Centrală și de Vest;

Pericolele, definite drept caracteristici ale unei acțiuni sau inacțiuni de a aduce prejudicii valorilor unei societăți, persoanelor sau bunurilor acestora, pot fi rezumate în principal la: neconcordanța dintre realitatea din teren și acțiune politică a marilor actori ai zonei în lupta împotriva terorismului;

- eșecul proiectelor occidentale ce urmăresc relaționarea resurselor energetice caspice și central asiatice cu piețele europene, ca urmare a creșterii gradului de instabilitate în regiune;

- amânarea proiectelor de integrare europeană și euroatlantică a țărilor din regiune din cauza eșecului în adoptarea standardelor impuse de organizațiile internaționale care au inițiat aceste procese;

- divizarea regiunii între sfera de influență occidentală și cea euroasiatică.

Amenințările la adresa securității regionale sunt, în mare parte, de natură militară.

Federația Rusă face o investiție serioasă în privința capacităților sale militare în regiunea Mării Negre. Până în 2020, Rusia își va fi întărit în mod semnificativ capacitățile militare în regiune, folosind Crimeea drept bază pentru puterea sa militară în regiune, dar folosind și unele amplasamente în Abhazia.

La rândul său, NATO are o abordare multidirecțională în privința securității și întreprinde măsuri de întărire a capacităților de descurajare și de apărare ale Alianței pentru a putea răspunde mai eficient gamei complete de provocări de securitate din orice direcție. Astfel de măsuri vor include întărirea eforturilor de contracarare a amenințărilor hibride, întărirea capacităților naționale de a rezista unei agresiuni, întărirea capacităților de apărare împotriva atacurilor cibernetice, precum și extinderea sistemului NATO de apărare antirachetă.

Militarizarea Mării Negre prezintă o problemă specială datorită restricții impuse prin Convenția de la Montreux în privința capacităților navale pe care marii actori le pot disloca în Marea Neagră.

Dar "Qui Prodest!"

Încălcarea flagrantă de către Federația Rusă a principiilor fundamentale ale dreptului internațional, a tratatelor și convențiilor internaționale, în vigoare, au făcut ca dimensiunea de securitate să se demoduleze asimetric de celălalte dimensiuni ale Mării Negre. În acest fel s-a ieșit din paradigma de complementaritate, a echilibrului de interacțiune dintre ele și cooperare instituționalizată, prin infrastructura de instituții internaționale aferente dezideratului de dezvoltare și progres ale zonei, consfințite și elogiare până acum doi ani.

Scoaterea dimensiunii de Securitate din echilibrul relativ cu celălalte două poate escala postura nucleară și a celorlalte arme de nimicire în masa de către puterile islamice emergente și rebele.

O astfel de perspectivă conține fără îndoială și efectul de domino cu consecințe greu de controlat în actuala ordine globală.

În decadele entuziasmului politico-social, după căderea Cortinei de Fier, în mod scolastic infrastructura instituțiilor de cooperare în domeniul securității a fost generată pentru a supresa, vulnerabilitățile, riscurile, pericolele, și amenințările zonei geografice analizate.

Dacă toate vulnerabilitățile, riscurile și amenințărilor specifice zonei erau trecute în tipologia „*asimetrice*” de aceasă data prin cele prezentate, trec în tipologia „*hibrid*”, adică mai pe scurt, aducerea și folosirea în prima scenă a discursului politic și acțiunii de securitate, a potențialului și forței militare, manifestate prin:

- tendința de dezghețare a „*conflictelor înghețate*” (Nagorno-Karabakh, Cucerirea de Sud, etc.);

- deschiderea de noi areale de descărcare a forțelor și tehnologiilor militare aferente, de ultimă generație (Crimeea, Regiunea Donețk, Siria, vestul Turciei, Irak, Afganistan);

- reactivarea, modernizare, readucerea la diverse stări de capacitate operațională și de luptă și/sau dislocare-redislocarea a forțelor navale, aeriene, terestre, precum și a sistemelor de Aparare Anti-Aereiană și supraveghere în toate mediile;
- sporirea ca intensitate și amploare a exercițiilor, aplicațiilor militare și a demonstrațiilor de forță.

Nu în ultimul rând, dar cu aceeași putere distructivă indirectă, o reprezintă ipostaza de „spectator, expectativă și circumstanțiere neconformă” a marilor decidenți politici occidentali pe problemele majore de sinergie ale celor trei dimensiuni ale zonei.

Astfel mecanismele de cooperare ca - BLACKSEAFOR - Grupul de Cooperare al Forțelor Navale; - ACTIVE ENDEVOR - operație navală antiterorism NATO sub art.5 al Tratatului; - BLACKSEA HARMONY – operație navală antiterorism; - Inițiativa de cooperare în domeniul urgențelor civile; - Inițiativa în domeniul transfrontalier și al gărzilor de coastă, etc. suferă de un proces de amânare a unor etape și programe operaționalizare ce pot duce, dacă nu au dus deja la falimentul obiectivelor și misiunilor asigurate.

Din analiza demodulării dimensiunii de securitate putem concluziona că - Natura, Amploarea și intensitate confruntării în zona Mării Negre pot fi evidențiate în strânsă corelație cu elementele de structurare conceptuală și parametrii de securitate enunțați anterior, și a unui model strategic general al confruntării în zona Marii Negre care ar putea cuprinde Conflictualitatea, Violența, Amploarea, Sistemele strategice, Spațiul de desfășurare, Tipul dominant de acțiune, Caracterul predominant al acțiunilor din cadrul confruntării, Factorii de succes, Nivelul violenței, Consecințele strategice, Elemente specific de evoluție.

După analiza acestora putem spune că natura confruntării pe ansamblul zonei Mării Negre rămâne, pe moment, în dimensiunea asimetrică, dar pe măsura consolidării în zonă a sistemelor strategice ale marilor actori internaționali (Summit-ul de la Varșovia ne va edifica mai mult), aceasta poate trece succesiv la o natură hibridă și ulterior, pe o acutizare ideologică, până la întrebuintarea la nivelul unui atac terorist local a mijloacelor artizanale de distrugere în masa și ulterior cu intrarea în calcul a arsenalelor puterilor nucleare.

Trecerea de la exacerbară migraționismului și consecințele acestuia respectiv consolidarea și operaționalizarea la capacitate maximă a sistemelor de contracarare cu folosirea forței militare la conflictele de natură hibridă (ceea ce realitatea a arătat că este posibil) demonstrează ca intensitatea confruntării pe spațiu este oarecum în escaladă.

În acest sens, intensitatea confruntării pe spațiul zonei Mării Negre este strâns legată de capacitatea actorilor internaționali și a mecanismelor de securitate

create până în prezent și a celor ce se vor crea de a controla evoluția evenimentelor și acțiunilor de orice natură care pot aduce atingere echilibrului securității regionale.

Trebuie totuși menționat ca pe acest spațiu, în tipologia confruntării, confruntarea psiho-informațională la Marea Neagră, comportă o specificitate. Aceasta specificitate este determinată de faptul că confruntarea psiho-informațională se desfășoară între două culturi și sistemele de valori aferente, din care cea asiatică-musulmană este mai opacă, arhaică și mai greu penetrabilă la vectorii de influențare de tip occidental și ca atare reacția la campaniile și operațiile de acest tip, capătă accente mult mai violente (masacre, atacuri teroriste, deportări de populații, etc.) menite să fundamentalizeze și mai mult discursul și valorile pe care le propăvăduiesc.

De aici rezultă că acțiunea și demersurile în mediul de securitate aferent zonei Mării Negre trebuie să țină cont de potențarea instrumentelor puterii de stat determinante care însoțesc confruntarea psiho-informațională, adică în principal cel economic și apoi cel politic.

Deci, soluția stabilității de securitate la Marea Neagră, o reprezintă cooperarea economică, cheia prosperității și progresului în regiune, așa cum de altfel au imaginat-o și realizat-o de secole înaintașii noștri și sintetizată magistral în afirmația lui Nicolae Iorga: „*Când Orientul a pornit spre Occident, când Răsăritul și-a dat mâna cu Apusul, când Nordul a vrut să se întâlnească cu Sudul, aici s-au întâlnit*”.

BIBLIOGRAFIE

- ANDRONIC B, ORDEANU V, *Considerații privind sprijinul logistic în operația întrunită pe teritoriul Dobrogei*, Revista de Științe Militare, București, 2014;
- BALTĂ C, *Securitatea la marea neagră*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005;
- BUCIUMAN M, *Întâlnire de gradul zero la nivel strategic*, Editura Militară, București, 2005;
- Centre for Strategic Intelligence Research NDIC Pres- International Intelligence Forum Washington DC 2006- Black Sea and Caspian Sea Symposium- Security Threats to the region;

- Comunicarea comisiei către consiliu și parlamentul european Sinergia Mării Negre – o nouă inițiativă de cooperare Regională - Bruxelles, 11.04.2007 COM(2007) 160 final;
- Discursul Ambasadorului SUA la Grupul de Reflecție și Analiză Internațională Citadel, „Provocări prezente de securitate în spațiul euro-atlantic”.
- DUNGACIU D, *Geopolitica și securitate la Marea Neagră - opțiunile strategice ale României și Moldovei*, Editura Universitatea București, [leader.viitorul.org/public/507/ro/Dan Dungaciu06.pdf](http://leader.viitorul.org/public/507/ro/Dan%20Dungaciu06.pdf).
- ILIE I.M, *Amenințări și Oportunități la Marea Neagră* -[http://geopolitica.ase.ro/doc/dizertatii2006/Ilie%20Ioana%20Monica%20amenintari%20si%20oportunitati%20la%20Marea%20Neagra%20\(1\).pdf](http://geopolitica.ase.ro/doc/dizertatii2006/Ilie%20Ioana%20Monica%20amenintari%20si%20oportunitati%20la%20Marea%20Neagra%20(1).pdf)
- MAIOR G. C, *Noii aliați și dinamica de securitate în zona Mării Negre*, în *Observatorul Militar*, nr. 9/2004;
- Marea neagră verigă importantă a tronsonului energetic Europa-Marea Caspică-orientul mijlociu - Supliment la *Pulsul Geostrategic*, Nr.72, Sâmbătă, 20 Martie 2010;
- Marea prietenoasă cu străinii: istorie și realizarea strategiei euro-atlantice pentru Marea Neagră, R. Bruce Hitchner în Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig (editori), *„O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre”*, Editura IRSI, București, 2004;
- MOȘOIU O, MARTIN I, *Riscuri și amenințări cu impact asupra mediului de securitate Euroatlantic, generate de climatul de instabilitate din spațiul Est European și Zona Extinsă a Mării Negre*, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol”* iulie 2015;
- Raport conferință internațională Regiunea Mării Negre – către un parteneriat al secolului al XXI-lea Institutul Ovidiu Șincai;
- SARCINSCHI A, BĂHNĂREANU C, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate: zona Mării Negre și Balcani*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

